

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.291>

JEL classification: F43, D63, O11, O47
UDC: 339.9

Ірина ЗВАРИЧ

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5155-540X

Оксана БРОДОВСЬКА

кандидат економічних наук,
докторант кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0003-4828-528X

ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

АНОТАЦІЯ

Мета. Дослідження та визначення детермінант, які впливають на процес формування інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу, і на цій основі проаналізувати соціально-економічні наслідки цього процесу, зокрема його вплив на суспільний розвиток, рівень зайнятості та бідність в регіоні.

Методика дослідження. Методологічною базою дослідження стали наукові праці вчених із проблем формування інклюзивної економіки країн Близького Сходу. В процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема: аналізу і синтезу – для визначення основних складових розвитку економічних процесів; індукції та дедукції – для аналізу основних детермінант розвитку інклюзивної економіки; графічний метод – для наочного представлення результатів дослідження. Використання цих методів дало можливість систематизувати та обґрунтувати результати дослідження, що було представлено у статті.

Результати дослідження. Результати дослідження дозволили виявити ключові детермінанти формування інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу та проаналізувати її соціально-економічні наслідки. Дослідження підтвердило, що ефективні інституції, включаючи правову систему, політичні структури та механізми регулювання, відіграють важливу роль у формуванні інклюзивної економіки. Країни з сильними та стабільними інститутами мають більше шансів розвивати інклюзивну економіку. Освіта та доступ до якісної освіти є критичними факторами для забезпечення інклюзивності економіки. Високий рівень освіти сприяє розвитку кваліфікованої робочої сили та підвищенню рівня зайнятості. Дослідження вказує на важливість розвитку тих сфер економіки, які створюють високий рівень робочих місць та сприяють включенню різних соціальних груп у процеси виробництва. Наприклад, розвиток сфери малого та середнього бізнесу може сприяти інклюзивності економіки. Дослідження підкреслює важливість ефективної соціальної політики для зменшення нерівності та боротьби з бідністю. Соціальні програми та механізми соціальної підтримки можуть сприяти інклюзивному розвитку економіки. Геополітична ситуація, система міжнародних відносин, міжнародна торгівля та зовнішні інвестиції також мають велике значення для формування інклюзивності економіки та незаперечним є їх вплив на соціально-економічний розвиток країн.

Наукова новизна результатів дослідження. Дослідження спрямоване на вивчення інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу, що є актуальним і важливим напрямком дослідження в сучасній економічній та політичній науці. Багато робіт, присвячених цій темі, сконцентровані на країнах Заходу, тоді як стаття фокусується на регіоні з унікальними соціокультурним та економічним середовищем. Використано комплексний підхід до

© Ірина Зварич, Оксана Бродовська, 2023

Отримано: 02.05.2023 р.

Рекомендовано до друку: 14.05.2023 р.

Опубліковано: 31.05.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Зварич І, Бродовська О. Детермінанти формування інклюзивної економіки країн Близького Сходу та її соціально-економічні наслідки. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 2. С. 291-300. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.291>

вивчення інклюзивної економіки, враховуючи різноманітні фактори, такі як інституції, освіта, галузі економіки, соціальна політика та зовнішні чинники. Це дозволяє отримати більш повне уявлення про те, як формується інклюзивність економіки. Враховано вплив геополітичних чинників на розвиток інклюзивної економіки в досліджуваному регіоні що важливо для розуміння специфічних викликів та його можливостей. Систематизовано та узагальнено детермінанти інклюзивної економіки, що може бути корисним для подальших досліджень та розробки ефективних рекомендацій. Проаналізовано соціально-економічні наслідки розвитку інклюзивної економіки, що ж важливим для розуміння соціально-економічних наслідків реформ та підтримання належного рівня якості життя населення.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження надають підстави для розробки конкретних рекомендацій для країн Слизького Сходу щодо формування політики інклюзивної економіки. Ці рекомендації можуть стати основою для розробки та впровадження конкретних заходів, спрямованих на підвищення рівня інклюзивності економіки та покращення якості життя населення. Результати дослідження можуть бути базою для органів управління щодо прийняття обґрунтованих стратегічних рішень у сфері економічного розвитку та соціальної політики в напрямку підвищення інклюзивності економіки, визначення пріоритетних завдань для формування більш інклюзивної економіки. Врахування геополітичних аспектів у дослідженні має важливий вплив на міжнародні відносини та співпрацю країн Близького Сходу з іншими державами. Тому розуміння детермінант формування інклюзивної економіки сприятиме залученню інвестицій та розвитку підприємництва в країнах Близького Сходу. Це створить нові можливості для економічного зростання та зменшення безробіття через розробку та впровадження програм та заходів, спрямованих на зниження соціальної нерівності та бідності в країнах Близького Сходу.

Ключові слова: детермінанти; інклюзивна економіка; інституційні фактори; країни Близького Сходу; соціально-економічні наслідки; освіта та навчання; галузі економіки; соціальна політика; зовнішні чинники; геополітика.

Вступ

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки, питання інклюзивності економічних процесів набуває великої актуальності, особливо в контексті розвитку країн Близького Сходу. Деякі з цих країн мають багатий природний ресурсний потенціал та геополітичне значення, однак, водночас, вони також стикаються зі складними економічними, соціокультурними та політичними викликами. Проблема полягає в необхідності виявлення детермінант, які визначають формування інклюзивної економіки в цьому регіоні, і розуміння її соціально-економічних наслідків. Ця проблема набула значного висвітлення серед зарубіжних дослідників, але кожна країна має свої особливості реалізації політики в сфері освіти, охорони здоров'я, соціальної підтримки, екологічної сталості та економічного розвитку. Відтак різними є детермінанти, які впливають на інклюзивність економічних процесів в країнах. Тим більше, коли мова йде про країни регіону, які об'єднані спільними історичними процесами та цивілізаційними цінностями.

Ця проблема має комплексний характер і вимагає аналізу впливу різноманітних факторів, які взаємодіють у процесі формування інклюзивної економіки та враховують геополітичні особливості регіону Близького

Сходу. Результати дослідження цієї проблеми можуть мати вагомий науковий, практичний та політичний цінність для розвитку країн цього регіону та сприяти їхньому сталим соціально-економічним досягненням.

Фундаментальні засади інклюзивної економіки закладено закордонними вченими, зокрема Д. Аджемоглу, Р. Аткинсоном, Ф. Амстронгом, А. Банерджи, Г. Беккером, Р. Болінгом, С. Голандером, З. Дарвасом, Дж. Девісом, К. Дженксом, Д. Деплером, Е. Дюфло, Т. Еддісоном, Х. Керба, В. Кондратьєвим, М. Крозьє, А. Лефтівджом, Т. Лорманом, Дж. Подеста, Р. Рамосом, Д. Робінсоном, Р. Райнером, Е. Райнертом, Р. Харродом, Р. Хаусманном та інших. За останні десятиліття країни Близького Сходу стали об'єктом посиленого інтересу для досліджень, оскільки цей регіон відомий своєю багатою історією, унікальним соціокультурним спадком та значущими запасами енергоресурсів. Проте, незважаючи на високий теоретичний та практичний рівень досліджень, поза увагою дослідників залишилась низка суттєвих викликів, які вимагають уваги в контексті сучасних глобальних тенденцій та проблеми формування інклюзивної економіки у країнах Близького Сходу.

Мета статті

Метою статті є визначення та аналіз детермінант, які впливають на процес формування інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу та аналіз соціально-економічних наслідків цього процесу, зокрема його впливу на суспільний розвиток, рівень зайнятості та бідність в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Країни Близького Сходу завжди були об'єктом підвищеної уваги через їхню стратегічну важливість у глобальному ландшафті. Однією з ключових тем, що виникає в контексті Близького Сходу, є формування інклюзивної економіки та її соціально-економічні наслідки.

Близький Схід – регіон, який складається з різноманітних країн, які відрізняються за величиною, культурою, політичними системами і рівнем економічного розвитку.

Незважаючи на цю різноманітність, всі ці країни стикаються з схожими викликами та завданнями, пов'язаними з формуванням інклюзивної економіки. Інклюзивна економіка – це той вид економіки, який створює умови для рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхньої соціальної, етнічної чи економічної приналежності. У цьому контексті, інклюзивна економіка не лише сприяє сталому економічному розвитку, але також є ключовим чинником для зниження бідності, соціальної стабільності і покращення якості життя населення [1].

Тобто, інклюзивна економіка передбачає рівні можливості та включення різних груп населення у процеси економічного зростання. Враховуючи складні суспільні відносини та внутрішню різноманітність цього регіону, важливо визначити, які чинники впливають на створення інклюзивних умов для розвитку економіки на Близькому Сході (рис. 1).

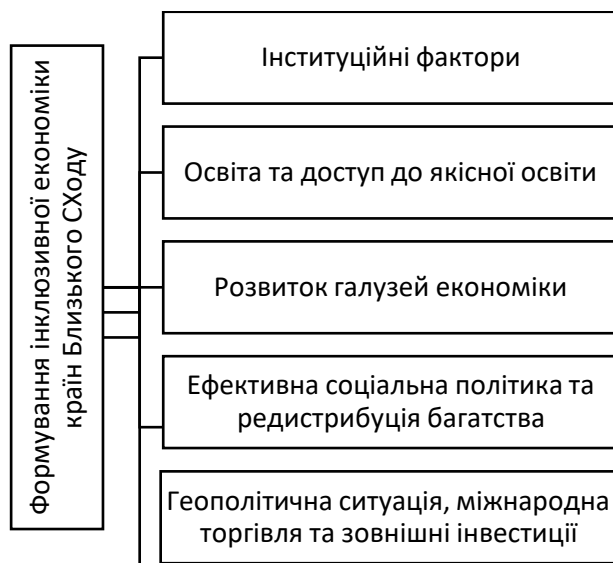

Рис. 1. Детермінанти формування інклюзивної економіки країн Близького Сходу

Джерело: побудовано авторами.

Однією з основних детермінант інклюзивної економіки є якість інститутів в країнах Близького Сходу, оскільки ефективні інституції, включаючи правову систему, політичні структури та механізми регулювання, відіграють ключову роль у формуванні інклюзивної економіки [2]. Країни зі стабільними та надійними інститутами мають

більше можливостей розвивати інклюзивну економіку, яка забезпечує рівні можливості для всіх верств населення.

Інший важливий фактор, який впливає на інклюзивну економіку – це освіта та доступ до якісних освітніх програм. Високий рівень освіти сприяє розвитку кваліфікованої робочої сили та підвищує рівень зайнятості. Країни, які

інвестують у освіту та забезпечують доступ до неї для всіх громадян, зазвичай мають більше шансів на створення інклюзивної економіки. Проте, доступ до якісної освіти є досить нерівномірним у різних країнах регіону.

Розвиток галузей економіки, які створюють робочі місця та сприяють включенню різних соціальних груп у виробництво, є ще однією ключовою детермінантою інклюзивної економіки. Наприклад, розвиток малого та середнього бізнесу може сприяти інклюзивності, оскільки ці галузі зазвичай забезпечують робочі місця для різних соціальних груп [3].

Ефективна соціальна політика та редистрибуція багатства відіграють важливу роль у зменшенні соціальної нерівності та боротьбі з бідністю. Соціальні програми та механізми соціальної підтримки можуть сприяти інклюзивному розвитку економіки, допомагаючи тим, хто опинився в складних економічних умовах [4]. Застосування ефективної соціальної політики зменшує соціальну нерівність.

Геополітична ситуація, міжнародна торгівля та зовнішні інвестиції також мають велике значення для інклюзивності економіки в країнах Близького Сходу.

Загалом, детермінанти інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу дуже складні та взаємопов'язані. Успіх в досягненні інклюзивної економіки вимагає комплексного підходу, який враховує інституційні, освітні, галузеві, соціальні та міжнародні аспекти. Розуміння цих детермінантів і їх впливу на суспільний розвиток важливо для розробки ефективних стратегій політики та реформ в цьому регіоні. Тільки через систематичний аналіз і розв'язання цих проблем можливе досягнення більш інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу, що в свою чергу сприятиме покращенню якості життя населення і створенню стабільніших та процвітаючих суспільств [5].

У країнах Близького Сходу економічне зростання та розвиток обмежені через великі сегменти суспільства, які не можуть задовольнити свої базові потреби та отримати доступ до громадських послуг. Системи соціального захисту в цьому регіоні є надзвичайно нерівними та недостатніми.

Громадське забезпечення соціальних та економічних вигод в країнах Близького Сходу сформувалося в контексті авторитарних соціальних договорів, де пріоритет надавався соціальним страховим виплатам та широкому розповсюдженню субсидіюванню цін, яке нерівномірно сприяло більш заможним членам суспільства. Незважаючи на те, що багато країн Близького Сходу розпочали реформи щодо припинення субсидіювання цін з 2010 р., ці заходи в основному були замінені програмами, побудованими за принципом «благодійності», включаючи фрагментарну підтримку доходів для найбіднішої верстви суспільства. Ці програми здатні виключати велику частину населення, яке живе на середньому, але все ще незахищеному рівні доходів, часто називаючи це «відсутнім середнім» [6].

Існує критична необхідність розвитку системи соціального захисту та зростання її ролі в стратегії економічного розвитку в країнах Близького Сходу. Системи соціального захисту в цьому регіоні є дуже нерівними та недостатніми, головним чином складаються з програм для працівників формальної економіки та обмежених та розрізнених програм соціальної підтримки найбіднішим верствам суспільства. Разом з високими рівнями безробіття, особливо серед жінок і молоді, обмежується потенціал країн Близького Сходу для розвитку навичок і потенціалу робочої сили, досягнення динамічних ринків і, в кінцевому підсумку, зміцнення економічного зростання, не кажучи вже про такий ріст, який приносить дивіденди всьому суспільству [7]. Разом з тим, в регіоні суспільства характеризуються політичною нестабільністю та кризою, спричиненою, незадовільністю існуючих громадських служб, включаючи соціальний захист, які не відповідають потребам їхніх відповідних населених груп.

Глобальна економічна криза, спричинена кризою COVID-19, продемонструвала нагальну необхідність зміни позиціювання системи соціального захисту як центрального елемента успішної та стійкої моделі економічного зростання. Наслідком кризи стало різке зниження доходів, і проблема потребує нових підходів, адже нездатність вирішити проблему поширених низьких доходів після кризи

пов'язана з високим ризиком загострення соціальної і політичної нестабільності. Це особливо актуально для регіону Близького Сходу, де суспільства вже довгий час характеризуються політичними заворушеннями та вразливістю, частково через обурення, викликане недостатнім розвитком державних інститутів та публічної служби, включаючи систему соціального захисту, яка не відповідає потребам їхнього населення [8]. Безперечно, криза COVID-19 стала викликом і потрясінням для національних економік, але вона надала можливість країнам регіону Близького Сходу «покращити реконструкцію», інвестуючи в систему соціального захисту на всіх етапах життя населення. Система соціального захисту не лише сприяє зростанню економіки через попит, але також має потенціал покращити соціальний контракт, сприяючи більшій довірі між індивідами і державою, підвищити задоволення громадян державними інституціями та створити більш єдині та достойні суспільства.

Глобальна економічна криза, спричинена кризою COVID-19, продемонструвала нагальну потребу переосмислити соціальний захист як основу успішної та стійкої моделі економічного зростання. Це вимагає розгляду його впливів на рівні окремих осіб та домогосподарств. Багато країн по всьому світу вже впровадили екстрені заходи соціального захисту для пом'якшення удару кризи, що призвело до різкого падіння доходів всюди. У країнах Близького Сходу середній рівень бідності у семи країнах збільшився приблизно на 42%. Здебільшого не вирішення проблеми поширеної низької оплати праці внаслідок кризи призводить до високого ризику загострення соціальної та політичної нестабільності [9]. Хоча цей ризик є скрізь у світі, він особливо актуальний для країн Близького Сходу. Політична та економічна нестабільність вже протягом десятиліть залишаються актуальними для країн Близького Сходу, і ця ситуація різко погіршилася з 2020 р. через COVID-19. Глобальна криза в галузі охорони здоров'я призвела до подальшої втрати робочих місць та зменшення національного попиту, що ще більше загострило соціальне незадоволення і викликало протести в деяких країнах Північної

Африки та Близького Сходу, зокрема в Тунісі, Йорданії та Алжирі [10].

Разом з тим, виклики кризи COVID-19 дали країнам Близького Сходу можливість «побудувати краще», інвестуючи в основи інклюзивних систем соціального захисту протягом життя. Якщо соціальний захист спроектовано правильно, він не лише надає підтримку з боку попиту для економіки, але має потенціал для створення соціального контракту, підвищення довіри між населенням та державою, покращення задоволеності громадськими послугами і створення більш згуртованих суспільств.

Незважаючи на те, що економічне зростання не є основною ціллю політики системи соціального захисту, система соціального захисту дозволяє індивідам та сім'ям розподіляти своє споживання більш рівномірно. Крім того, вона усуває фінансові бар'єри для доступу до державних послуг, наприклад таких, як охорона здоров'я. Прямими наслідками системи соціального захисту є підвищення рівня доходів, що призводить до збільшення споживання товарів та послуг в економіці. Непрямі впливи виникають внаслідок побічних ефектів системи соціального захисту для громади та національної економіки. Впливи системи соціального захисту на економіку починаються з індивідів та домогосподарств. Коли у них є можливість отримувати стабільний та передбачуваний дохід, отримувачі соціального захисту краще можуть інвестувати у своє благополуччя та можливості здобуття доходу. Ці мікрорівневі впливи системи соціального захисту в кінцевому підсумку сприяють економічному зростанню через розвиток людського капіталу, за допомогою створення більш здорової, освіченої та пристосованої робочої сили [11]. Однак, інвестиції в систему соціального захисту можуть діяти як стимул, який не обмежується лише індивідуальним рівнем та домашніми господарствами, але розповсюджується на більший економічний рівень. Це, наприклад, може означати збільшення активності на місцевому ринку та зайнятості в громаді, оскільки збільшений попит вимагає більшого обсягу виробничих факторів, таких як робоча сила та капітал. Ці

непрямі наслідки, в свою чергу, впливають на національну економіку.

Проблеми недостатньої доступності їжі та харчування, а також відсутність доступу до медичної допомоги та освітніх можливостей по всьому регіону Близького Сходу є серед ключових питань, які гальмують економічний прогрес. Обмежені площі ґрунтознавства, посушливий клімат та гостра нестача води створюють виклики щодо доступу до належної та поживної їжі. Конфлікти та нестабільність сприяли вищій поширеності недостатньої їжі та харчування в регіоні Близького Сходу, що було погіршено пандемією COVID-19 та соціально-економічною кризою. Хоча країни Близького Сходу досягли значного прогресу в зменшенні материнської та дитячої смертності, продовжуючи конфлікти вказують на погіршення стану здоров'я через вибухи захворювань та руйнування соціальної інфраструктури. Власні витрати на охорону здоров'я становили 41,3% від загальних витрат

на охорону здоров'я в країнах з низьким та середнім рівнем доходів в регіоні Близького Сходу у 2018 р. Незважаючи на значний прогрес у покращанні рівня освіти дівчат та грамотності жінок, обмежені можливості освіти продовжують бути викликом для багатьох, створюючи бар'єри для соціальної та економічної мобільності по всьому регіону [12].

Отже, відсутність соціального захисту може мати шкідливі наслідки для здоров'я, які, в кінцевому підсумку, негативно впливають на продуктивність і зростання нації. Хоча інвестиції в соціальну інфраструктуру з боку податкових коштів є важливими для сприяння розвитку людського капіталу, вони самі по собі недостатні для досягнення впливу на національному рівні. Такі інвестиції є обов'язковими для забезпечення доступу до належної їжі, відвідування шкіл та відшкодування витрат на медикаменти і лікування (табл. 1).

Таблиця 1. Декомпозиція інклюзивної економіки країн Близького Сходу та її соціально-економічні показники

Країна	ВВП на одну особу (тис дол. США)	Глобальний економічний індекс диверсифікації	Вимірювання інклюзивного зростання
Об'єднані Арабські Емірати	74299,01298	94,6	67
Ізраїль	44272,25322	111,2	-
Оман	35336,89465	87,6	59
Туреччина	32997,70007	106,5	-
Бахрейн	51854,71637	92,3	59
Йорданія	9318,691758	101,6	49
Катар	97096,93503	89,2	62
Ємен	-	-	22
Ісламська Республіка Іран	15308,00324	91,3	46
Кувейт	49168,59171	83,0	-
Саудівська Аравія	50022,93402	89,9	55
Ірак	9199,020694	-	-
Ліван	-	101,2	46
Сирійська Арабська Республіка	-	-	-

Джерело: побудовано авторами на основі [13; 14; 15].

Під час глобальної пандемії COVID-19 економічна нестабільність, з якими стикається країни Близького Сходу, поглибилися, залишаючи країни у вразливості щодо продовольчих криз через їх залежність від імпорту основних продуктів харчування. За даними на липень 2021 р., втрати в макроекономіці оцінюються на рівні 7,2% регіонального ВВП в 2019 р. Проте країни були по-різному зачеплені, і COVID-19 є лише однією з серії криз, що вплинули на країни регіону, включаючи постійні політичні конфлікти в Ємені та Сирії. Крім того, економічні та фінансові кризи в Лівані, одній із країн верхнього середнього рівня доходів у регіоні, вже вплинули на країну до початку пандемії. Ліван переживав економічну та політичну кризу, коли наступила COVID-19, і подальший вибух в порту Бейрута 4 серпня 2020 року призвів до економічного занепаду, що призвів до зменшення економіки на чверть. По всьому світу наслідки економічної кризи, спричиненої COVID-19, найсильніше відчули родини, які постраждали від скорочень зарплат і джерел доходу. Пандемія COVID-19 підвищила тиск на уряди стосовно термінового інвестування у соціальний захист, а також у галузі охорони здоров'я, зайнятості та інших громадських послуг. Реформи субсидій не були здійснені рівномірно та стійко в усьому регіоні для сприяння довгостроковому економічному зростанню та розвитку. Це вимагає впровадження більш сталих та справедливих механізмів перерозподілу через інклюзивний соціальний захист, який забезпечує можливість населенню отримувати основні потреби і дозволяє забезпечити мінімальний стандарт життя.

Таким чином, держави та суспільства в країн Близького Сходу можуть орієнтуватися на більш стале та інклюзивне економічне зростання. Уряди по всьому світу інвестували значні кошти в надання готівки населенню для стимулювання витрат і надання значного фіскального стимулу для підтримки економічного відновлення. Проте глобальний порівняльний аналіз показує, що уряди країн з низьким та середнім доходом недостатньо відреагували на кризу через схеми підтримки доходів та не забезпечили можливість сім'ям отримувати основні потреби. В країн Близького

Сходу соціальні заходи соціального захисту були особливо обмежені через залежність від розчленованих систем, при цьому вісім із одинадцяти країн регіону впроваджували надзвичайну реакцію з середніми інвестиціями всього 0,5% ВВП.

В умовах високої політичної крихкості та соціальної напруженості вплив кризи COVID-19 становив додаткову загрозу соціальній, політичній та економічній стабільності в регіоні, оскільки нерівності між працюючими класами та багатшими членами суспільства поглиблюють напруження. Фактично, глобальне дослідження показує, що Північна Африка і Близький Схід є неоднорідними регіонами у світі, оскільки верхній дециль розподілу доходів становить 64% від загального доходу, порівняно з 37% в Західній Європі, 47% в США та 55% в Бразилії. В більшості країн регіону останній звітований індекс Джині перевищує 30, при цьому він досягає практично 42 в Ірані, 40 в Марокко, 37 в Ємені, 34 в Йорданії та 33 в Тунісі. Соціальний захист є важливим інструментом для подолання нестабільності доходів та зменшення напруги для тих, чиї життя та доходи постраждали від кризи. Це не лише інструмент економічного відновлення, але і важливий компонент інвестицій країн у їхній довгостроковий економічний розвиток, рівність і стабільність, а також здатність систем відповідати на майбутні загрози і виклики.

Висновки з проведеного дослідження

Дослідження показує, що формування інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу вимагає проведення структурних реформ, спрямованих на зменшення залежності від сировинних видобутку та розширення інших галузей економіки. Ці реформи сприятимуть диверсифікації господарства та зменшенню вразливості до коливань на світових ринках. Соціальний захист виявився ключовим для зменшення внутрішньої нерівності та забезпечення стабільності в регіоні. Забезпечення доступу до основних потреб та мінімальних життєвих стандартів через інклюзивні соціальні заходи може сприяти поліпшенню життя населення та зменшенню напруги в суспільстві.

Країни Близького Сходу продемонстрували, як зовнішні фактори, такі як глобальні кризи (як COVID-19), можуть впливати на соціально-економічну стабільність. Важливо розвивати механізми адаптації та реагування на такі події, якими є диверсифікація економіки та створення стійких систем соціального захисту. Наявність політичної стабільності та ефективного управління важлива для формування інклюзивної економіки. У майбутньому через неврегулювання існуючих конфліктів, нестабільність в регіоні може стати загрозою для соціально-економічного розвитку. Разом з тим, проблеми регіону

Близького Сходу мають глобальний вимір, і вирішення їх вимагає міжнародної співпраці та підтримки від міжнародних організацій та спільноти інших країн.

Таким чином, формування інклюзивної економіки в країнах Близького Сходу вимагає комплексного підходу, що враховує як внутрішні, так і зовнішні чинники, зокрема структурні реформи, соціальний захист, політичну стабільність та глобальну співпрацю. Розв'язання цих питань може сприяти досягненню стійкого соціально-економічного розвитку та зменшенню нерівності в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О. О. Борзенко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2022. 264 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyni-procesy-u-svitoviy-economi.pdf>.
2. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Ekonomika ta derzhava*. 2020. Vol. 7. P. 24–31.
3. Kim, H., Qureshi, Z. (Eds.): Growth in a time of change: global and country perspectives on a new agenda. Washington, D.C.: Brookings Institution Press. 2020. <https://doi.org/10.7864/j.ctvbnm3pb>.
4. Klonowska, K., Bindt, P. (Rep.) Hague Centre for strategic studies. 2020. <https://doi.org/10.2307/resrep24004>.
5. Aslam, A., Naveed, A. & Shabbir, G. Is it an institution, digital or social inclusion that matters for inclusive growth? A panel data analysis. *Qual Quant* 55, 333–355. 2021. <https://doi.org/10.1007/s11135-020-01008-3>.
6. Tommaso C., Savona M., Thorpe J., Innovation for Inclusive Structural Change. The Challenges of Technology and Economic Catch-up in Emerging Economies. Oxford. 2021. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192896049.003.0012>.
7. Advancing the 2030 Agenda through the Social and Solidarity Economy. Position Paper of the United Nations Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy. URL: <https://unsse.org/wp-content/uploads/2022/09/Advancing-the-2030-Agenda-through-the-Social-and-Solidarity-Economy-UNTFSSSE-2022.pdf>.
8. Eton M., Mwosi F., Okello-Obura C. et al. Financial inclusion and the growth of small medium enterprises in Uganda: empirical evidence from selected districts in Lango sub-region. *J Innov Entrep*. 10, 23. 2021. <https://doi.org/10.1186/s13731-021-00168-2>.
9. Stark contrasts in inclusive growth – progress towards equal opportunities needed everywhere. UNCTAD. URL: <https://sdgpulse.unctad.org/inclusive-growth>.
10. Inclusive economic growth for poverty eradication. Economic growth is critical for poverty eradication. URL: <https://www.sdgfund.org/thematic-area/inclusive-economic-growth-poverty-eradication>.
11. Garcia A. Financial inclusion in the Middle East. Ensure a sound and inclusive financial system. Financial inclusion in the Middle East. 2023. URL: <https://economymiddleeast.com/news/financial-inclusion-in-the-middle-east>.
12. Middle East 2023 Top 5 Economy Trends to Watch in GCC. Saudi Arabia a Global Bright Spot in Economy and will remain a key growth driver. URL: <https://www.frost.com/frost-perspectives/middle-east-2023-top-5-trends-to-watch-in-gcc-economy>.
13. The World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org>.
14. Prasad A., Refass S., Saidi N., Salem F., Shepherd B., Global Economic Diversification Index 2023. Dubai: Mohammed bin Rashid School of Government. URL: https://www.worldgovernmentsummit.org/docs/default-source/publication/2023/global-economic-diversification-index-2023_full-report_web25d1d0c3-dfc6-4a3d-8941-5643a0ca18ab.pdf?sfvrsn=85aef27d_3.
15. Bibolov, A., & Yang, Y. «Chapter 1 Defining and Measuring Inclusive Growth in the MENA Region». In Promoting Inclusive Growth in the Middle East and North Africa. USA: International Monetary Fund. 2022. URL: <https://doi.org/10.5089/9798400200038.071.CH001>.

REFERENCES

1. Borzenko, O. O. (n.d.). Hlobalizatsiini protsesy u svitovii ekonomitsi: vyklyky ta mozhlyvosti dlia Ukrainy. Kyiv : NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyni-procesy-u-svitoviy-economici.pdf>. [in Ukrainian].
2. Reznikova, N., Ivashchenko, O., and Rubtsova, M. (2020). Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Ekonomika ta derzhava*, 7, 24–31.
3. Kim, H., Qureshi, Z. (Eds.). (2020): Growth in a time of change: global and country perspectives on a new agenda. Washington, D.C.: Brookings Institution Press. <https://doi.org/10.7864/j.ctvbnm3pb>.
4. Klonowska, K., and Bindt, P.: (Rep.) (2020). Hague Centre for strategic studies. <https://doi.org/10.2307/resrep24004>.
5. Aslam, A., Naveed, A. & Shabbir, G. (2021). Is it an institution, digital or social inclusion that matters for inclusive growth? A panel data analysis. *Qual Quant* 55, 333–355. <https://doi.org/10.1007/s11135-020-01008-3>
6. Tommaso C., Savona M., Thorpe J., (2021). Innovation for Inclusive Structural Change. The Challenges of Technology and Economic Catch-up in Emerging Economies. Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192896049.003.0012>.
7. Advancing the 2030 Agenda through the Social and Solidarity Economy. Position Paper of the United Nations Inter-Agency Task Force on Social and Solidarity Economy. <https://unsse.org/wp-content/uploads/2022/09/Advancing-the-2030-Agenda-through-the-Social-and-Solidarity-Economy-UNTFSS-2022.pdf>.
8. Eton, M., Mwosi, F., and Okello-Obura, C. et al. (2021). Financial inclusion and the growth of small medium enterprises in Uganda: empirical evidence from selected districts in Lango sub-region. *J Innov Entrep*. <https://doi.org/10.1186/s13731-021-00168-2>.
9. Stark contrasts in inclusive growth – progress towards equal opportunities needed everywhere. UNCTAD. <https://sdgpulse.unctad.org/inclusive-growth>.
10. Inclusive economic growth for poverty eradication. Economic growth is critical for poverty eradication. <https://www.sdgfund.org/thematic-area/inclusive-economic-growth-poverty-eradication>.
11. Garcia, A. (2023). Financial inclusion in the Middle East. Ensure a sound and inclusive financial system. Financial inclusion in the Middle East. <https://economymiddleeast.com/news/financial-inclusion-in-the-middle-east>.
12. Middle East 2023 Top 5 Economy Trends to Watch in GCC. Saudi Arabia a Global Bright Spot in Economy and will remain a key growth driver. <https://www.frost.com/frost-perspectives/middle-east-2023-top-5-trends-to-watch-in-gcc-economy>.
13. The World Bank Group. (2023). <https://data.worldbank.org>.
14. Prasad, A., Refass, S., Saidi, N., Salem, F., Shepherd, B. (2023). Global Economic Diversification Index 2023. Dubai: Mohammed bin Rashid School of Government. https://www.worldgovernmentsummit.org/docs/default-source/publication/2023/global-economic-diversification-index-2023_full-report_web25d1d0c3-dfc6-4a3d-8941-5643a0ca18ab.pdf?sfvrsn=85aef27d_3.
15. Bibolov, A., & Yang, Y. (2022). Chapter 1 Defining and Measuring Inclusive Growth in the MENA Region". In *Promoting Inclusive Growth in the Middle East and North Africa*. USA: International Monetary Fund. Retrieved Oct 29, 2023. <https://doi.org/10.5089/9798400200038.071.CH001>.

Iryna Zvarych, Dr.Sc.(Econ.), Professor, Head, Department of International Economics, West Ukrainian National University, Ukraine

Oksana Brodovska, PhD, Doctoral Student, Department of International Economics, West Ukrainian National University, Ukraine

DETERMINANTS OF THE FORMATION OF AN INCLUSIVE ECONOMY IN MIDDLE EAST COUNTRIES AND ITS SOCIO-ECONOMIC CONSEQUENCES

Abstract

Purpose. This research aims to investigate and determine the factors influencing the formation of an inclusive economy in the Middle East countries and analyze the socio-economic consequences of this process, including its impact on social development, employment levels, and poverty in the region.

Methodology of research. The research is based on the scientific works of scholars in the field of inclusive economy in the Middle East. General and specialized research methods, including analysis and synthesis, induction and deduction, and graphical methods, were utilized to analyze the key components of economic development, determinants of inclusive economy, and to present the research results effectively.

Findings. The research identified key determinants of inclusive economy formation in the Middle East countries and analyzed its socio-economic consequences. Effective institutions, including the legal system, political structures, and regulatory mechanisms, were found to play a vital role in shaping an inclusive economy. Countries with strong and stable institutions have a better chance of developing an inclusive economy. Education and access to quality education were identified as critical factors for ensuring economic inclusiveness. A high level of education contributes to the development of a skilled workforce and increased employment. The study emphasizes the importance of developing sectors of the economy that create a high number of jobs and involve various social groups in the production processes, such as the development of small and medium-sized businesses. Effective social policies were highlighted for reducing inequality and combating poverty, as social programs and support mechanisms can contribute to inclusive economic development. The geopolitical situation, international relations, international trade, and foreign investments also significantly influence the formation of an inclusive economy and its impact on the socio-economic development of countries.

Originality. This research focuses on the study of inclusive economy in the Middle East, which is a relevant and important area of research in modern economic and political science. Many studies in this field concentrate on Western countries, while this article focuses on a region with a unique socio-cultural and economic environment. A comprehensive approach to the study of inclusive economy was applied, taking into account various factors such as institutions, education, economic sectors, social policies, and external influences. This provides a more complete understanding of how inclusiveness in the economy is formed. The research also considers the impact of geopolitical factors on the development of an inclusive economy in the studied region, which is crucial for understanding the specific challenges and opportunities.

Practical value. The research findings provide a basis for developing specific recommendations for Middle East countries in forming policies for an inclusive economy. These recommendations can serve as a foundation for the development and implementation of measures aimed at increasing economic inclusiveness and improving the quality of life for the population. The research results can be used by governing bodies to make informed strategic decisions regarding economic development and social policies to enhance economic inclusiveness, identify priority tasks for forming a more inclusive economy. Taking into account geopolitical aspects in the research has a significant impact on international relations and cooperation between Middle East countries and other nations, contributing to attracting investments and entrepreneurship development in the region. This creates new opportunities for economic growth and reduces unemployment through the implementation of programs and measures aimed at reducing social inequality and poverty in Middle East countries.

Keywords: determinants; inclusive economy; institutional factors; Middle East countries; socio-economic consequences; education and training; economic sectors; social policy; external factors; geopolitics.

Cite as: Zvarych I., and Brodovska, O. (2023). Determinants of the formation of an inclusive economy in Middle East countries and its socio-economic consequences. *Economic analysis*, 33 (2), 291-300. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.291>